

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Α΄ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στα καταστήματα κράτησης και άλλες διατάξεις»

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Το σχέδιο νόμου, όπως τροποποιήθηκε από τη Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης, αποτελείται από επτά άρθρα.

Στο άρθρο 1 προβλέπεται η απόλυση κρατουμένων που εκτίουν, κατά τη δημοσίευση του παρόντος, ποινή στερητική της ελευθερίας που δεν υπερβαίνει τα δέκα έτη, υπό τον όρο της ανάκλησης, χωρίς τη συνδρομή των προϋποθέσεων των άρθρων 105 επ. ΠΚ, αλλά υπό τους όρους του προτεινόμενου άρθρου, καθώς και η απόλυση ανήλικων κρατουμένων που εκτίουν, κατά τη δημοσίευση του παρόντος, ποινή περιορισμού σε ειδικό κατάστημα νέων, χωρίς τη συνδρομή των προϋποθέσεων του άρθρου 129 ΠΚ, αλλά υπό τους όρους του προτεινόμενου άρθρου. Εξαιρούνται των ανωτέρω ρυθμίσεων όσοι έχουν καταδικασθεί για παράβαση των νόμων 1608/1950 (επιβαρυντικές περιστάσεις για τους καταχραστές του Δημοσίου), 1882/1990 (μη καταβολή χρεών προς το Δημόσιο), 2523/1997 (φορολογικά εγκλήματα), και των άρθρων 87 παρ. 5 και 88 του ν. 3386/2005 (μεταφορά λαθρομεταναστών), 187 (εγκληματική οργάνωση), 187 Α (τρομοκρατικές πράξεις), 235 (παθητική δωροδοκία), 236 (ενεργητική δωροδοκία), 237 (δωροδοκία δικαστή), 256 (απιστία στην υπηρεσία), 258 (υπεξαίρεση στην υπηρεσία), 299 (ανθρωποκτονία), 322 (αρπαγή), 323 Α (εμπορία ανθρώπων), 324 (αρπαγή ανηλίκων), 336 (βιασμός), 339 παρ. 1 α΄ και β΄ (αποπλάνηση παιδιών), 342 (κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια), 348 Α (πορνογραφία ανηλίκων), 349 (μαστροπεία), 351 (σωματεμπορία), 351 Α (ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής), 390 (απιστία), και 380 παρ.1 β και 2 (ληστεία) ΠΚ. Περαιτέρω ορίζεται ότι, αν οι απολυόμενοι τελέσουν, εντός πέντε ετών, άλλο εκ δόλου αδίκημα και καταδικασθούν αμετάκλητα σε ποινή στερητική της ελευθερίας ανώτερης του έτους, εκτίουν αθροιστικώς και το υπόλοιπο της ποινής για την οποία έχουν απολυθεί υπό όρο. Οι διατάξεις περί απόλυσης εφαρμόζονται και

για καταδίκους, εφόσον αυτοί πληρούν τις ανωτέρω αναφερθείσες προϋποθέσεις, και μετά τη δημοσίευση του παρόντος και σε χρονικό διάστημα μέχρι πέντε μηνών, καθώς και μετά τη δημοσίευση του παρόντος μετά από άσκηση ενδίκου μέσου, και εφόσον η έκτιση της ποινής τους έχει αρχίσει κατά τη δημοσίευση του παρόντος.

Στο άρθρο 2 ορίζεται ότι παραγράφονται και δεν εκτελούνται ποινές διάρκειας μέχρι έξι μηνών που έχουν επιβληθεί με μη αμετάκλητες αποφάσεις και δεν έχουν εκτιθεί μέχρι τη δημοσίευση του παρόντος νόμου, υπό τον όρο ότι ο καταδικασθείς δεν θα τελέσει, εντός δύο ετών από τη δημοσίευση του νόμου, νέο από δόλο έγκλημα για το οποίο θα καταδικασθεί αμετακλήτως σε ποινή στερητική της ελευθερίας ανώτερη των έξι μηνών. Εξαιρούνται της ανωτέρω ρύθμισης αποφάσεις που αφορούν παραβάσεις των άρθρων 235 (παθητική δωροδοκία), 236 (ενεργητική δωροδοκία), 237 (δωροδοκία δικαστή), 256 (απιστία στην υπηρεσία), 258 (υπεξαίρεση στην υπηρεσία), 259 (παράβαση καθήκοντος) και 390 (απιστία) ΠΚ.

Στο άρθρο 3 προβλέπεται η μετατροπή σε χρηματικές, ποινών φυλάκισης οι οποίες δεν έχουν μετατραπεί ή εκτελεσθεί, και έχουν επιβληθεί με αμετάκλητες αποφάσεις πριν από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου, καθορίζεται το αρμόδιο δικαστήριο και ρυθμίζονται ζητήματα της διαδικασίας.

Στο άρθρο 4 ορίζεται ότι παραγράφεται το αξιόποινο των πταισμάτων και των πλημμελημάτων κατά των οποίων απειλείται ποινή φυλάκισης μέχρι ένα έτος ή χρηματική ποινή ή και οι δυο ποινές και έχουν τελεσθεί μέχρι 31.12.2011, υπό τον όρο ότι ο υπαίτιος δεν θα τελέσει, εντός έτους από τη δημοσίευση του νόμου, νέο από δόλο έγκλημα και δεν θα καταδικασθεί οπότεδήποτε σε ποινή στερητική της ελευθερίας άνω των έξι μηνών. Εξαιρούνται της ανωτέρω ρύθμισης οι παραβάσεις του άρθρου 358 ΠΚ (παραβίαση της υποχρέωσης διατροφής) των ν. 690/1945 και άρθρου 28 ν. 3996/2011 (μη καταβολή δεδουλευμένων) και των ν. 703/77 και 3959/2011 (προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού).

Στο άρθρο 5 ρυθμίζονται ζητήματα καταβολής υπερωριακής απασχόλησης υπαλλήλων σωφρονιστικών καταστημάτων.

Στο άρθρο 6 τροποποιούνται διατάξεις του Σωφρονιστικού Κώδικα σχετικώς με την Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών και τη διαδικασία επείγουσας μεταγωγής, καθώς και του ν. 3090/2002, και περιέρχονται οι σχετικές αρμοδιότητες στον Γενικό Γραμματέα Αντεγκληματικής Πολιτικής.

Στο άρθρο 7 ορίζεται η έναρξη ισχύος του νόμου.

II. Γενικές παρατηρήσεις επί των άρθρων 1, 2 και 4

Όπως προκύπτει από τον τίτλο Νσχ («βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στα καταστήματα κράτησης»), ρητός σκοπός του ιστορικού νομοθέτη είναι η αποσυμφόρηση των φυλακών, δηλαδή, η μείωση του αριθμού των κρατουμένων, ώστε να καταστούν oligότερο δυσμενείς οι συνθήκες κράτησης για

τους λοιπούς. Τα μέσα που χρησιμοποιεί ο νομοθέτης έχουν επιλεγεί και στο παρελθόν σε αλληπάλληλα νομοθετήματα, που καθιέρωναν την αποκληθείσα «ειδική παραγραφή», αρχικώς σε ήσσονος βαρύτητας πλημμελήματα, αργότερα δε και σε πλημμελήματα που επέσυραν φυλάκιση μέχρι πέντε ετών.

Η συνταγματική νομιμότητα ορισμένων διατάξεων του Νσχ είναι αμφίβολη.

1. Η υπ' όρον απόλυση καταδικασμένου για κακούργημα όταν έχει εκτιθεί μόνον το ένα τρίτο της ποινής εισάγεται για πρώτη φορά *με αυτή τη μορφή* στο δίκαιό μας. Δικαιολογική βάση ενός τέτοιου μέτρου θα μπορούσε να είναι σκέψη εδραζόμενη στη θετική γενική πρόληψη ή στην ειδική πρόληψη και στην εξατομίκευση της ποινής, δηλαδή, στους λόγους που δικαιολογούν δικαιοκρατικώς την ποινή, και πάντως όχι μόνο η αποσυμφόρηση των φυλακών.

2. Ακόμη, είναι προφανές ότι δημιουργείται προβληματισμός εκ του εξής γεγονότος: η παρ. 3 του άρθρου 1 του Νσχ εισάγει εξαιρέσεις από τις ρυθμίσεις των παρ. 1 και 2 του ίδιου άρθρου, οι οποίες αναφέρονται σε εγκλήματα διαφθοράς, οικονομικά, φορολογικά, εγκλήματα αναγόμενα στη γενετήσια ζωή κ.λπ., ενώ δεν προβλέπεται εξαίρεση, π.χ., για τα εγκλήματα του εμπρησμού, της έκρηξης, της σκοπούμενης βαριάς σωματικής βλάβης κ.λπ., χωρίς να διευκρινίζεται, στην Αιτιολογική Έκθεση, η διαφοροποίηση ως προς τη μεταχείρισή τους εν προκειμένω. Υπ' αυτή την έννοια, σε άλλη χρονική ή οικονομική συγκυρία, οι εξαιρέσεις θα έπρεπε να περιλαμβάνουν, π.χ., τα χρηματιστηριακά κακούργηματα του ν. 3345/2005 (αν βρισκόμασταν στο 2005), ή τη διατάραξη της ασφάλειας συγκοινωνιών (αν επίκαιρη ήταν η υπόθεση του «ΣΑΜΙΝΑ» ή των Τεμπών) κ.λπ.. Εκ των ανωτέρω γεννάται προβληματισμός εάν οι περιλαμβανόμενες στο υπό συζήτηση Νσχ εξαιρέσεις διαθέτουν *συναχή* προς το όλο ποινικό σύστημα, και εάν συνδέονται με τους *σκοπούς της ποινής*, ιδιαιτέρως την ειδική πρόληψη, ενώ, συγχρόνως, δεν φαίνεται να ικανοποιούν την *αρχή της ισότητας* (εφόσον, για ίσης βαρύτητας πράξεις, προβλέπεται διαφορετική ποινική μεταχείριση), ενέχουν δε *αξιολογική αντινομία* (φοροδιαφυγή έναντι θανατηφόρου έκρηξης ή θανατηφόρου σωματικής βλάβης).

3. Επισημαίνεται, ακόμη, ότι, εφόσον την καταδίκη έχει απαγγείλει το αρμόδιο δικαστήριο, (κατά κανόνα πενταμελές εφετείο κακούργημάτων), θα αποτελούσε μείζονα κατοχύρωση του επιδιωκόμενου σκοπού το να διατάσσεται η υπ' όρον απόλυση από το αρμόδιο δικαστήριο, και αυτό, παρά την πρόδηλη πρακτική χρησιμότητα της προτεινόμενης στο Νσχ ρύθμισης, που εξασφαλίζει ταχύτητα στην αποφυλάκιση. Αυτό δε όχι μόνο γιατί πρόκειται για τον φυσικό δικαστή, αλλά και για τον λόγο ότι η ρύθμιση της παρ. 1 του Νσχ είναι σύμφωνη προς το Σύνταγμα μόνο εφόσον συμβαδίζει και με τους σκοπούς της ποινής και την αρχή της ενοχής. Αυτό όμως ανήκει στην κρίση του αρμόδιου δικαστηρίου, και όχι του εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τό-

που έκτισης της ποινής.

4. Η προβλεπόμενη στα άρθρα 2 και 4 του Νσχ παραγραφή ως λόγος εξάλειψης του αξιοποιού θεμελιώνεται στην οριστική άρση της ποινικής αξίωσης της Πολιτείας, λόγω συγκεκριμένου γεγονότος που επήλθε μετά την τέλεση της πράξης, εν προκειμένω της παρόδου ορισμένου χρόνου. Κατά συνέπεια, «παραγραφή υπό όρον» δεν είναι νοητή. Εφόσον, επομένως, στο Νσχ προβλέπεται δυνατότητα της Πολιτείας να προβεί σε συνέχιση της ποινικής δίωξης, δεν πρόκειται για παραγραφή, αλλά για υπό όρον αναστολή της ποινικής δίωξης.

5. Τέλος, οι ρυθμίσεις των άρθρων 1, 2 και 4 του Σχεδίου θέτουν διττό ζήτημα *συνταγματικότητας*. Αφενός, αποτελούν *επέμβαση της νομοθετικής λειτουργίας στο ήδη ολοκληρωθέν έργο της δικαστικής*, αφετέρου δε, ειδικώς η εισαγόμενη με την παρ. 1 υπερβολικώς επιεικής μεταχείριση βαριών προσβολών έννομων αγαθών παραβιάζει *το ατομικό δικαίωμα του πολίτη στην ασφάλεια*, το οποίο, κατά την κρατούσα γνώμη, είναι κατοχυρωμένο από το Σύνταγμα (βλ. *Robbers, Sicherheit als Menschenrecht* 1987, όπως έχει δεχτεί και το γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο βλ. *BVerfGE* 25.2. 1975=Το Σ 1976, 212). Πράγματι, γενικώς γίνεται δεκτό τόσο στη θεωρία όσο και σε αλλοδαπή νομολογία (βλ. ανωτέρω απόφαση του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου), ότι το Σύνταγμα υπαγορεύει στον κοινό νομοθέτη όχι μόνο την απαγόρευση της υπερβολής, αλλά και την απαγόρευση της καθόδου της ποινικής προστασίας κάτω από ένα ελάχιστο ανεκτό σημείο (*Untermassverbot*). (βλ., σχετικώς, *Hasssemer, Strafrechtlicher Rechtsgüterschutz unter der Verfassung* σε Τιμ. Τόμο Ν. Ανδρουλάκη, 2003, σελ. 222, Χ. Μυλωνόπουλου, *Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος*, τ. Ι, 2007, 16 επ.), η δε παραβίασή του θα μπορούσε να εκληφθεί, κατά την προσφυή έκφραση της αγγλίδας φιλοσόφου *Nicola Lacey*, αδικία δια παραλείψεως «*injustice by omission*» (*Lacey, State Punishment, Political Principles and Community Values*, 1988, 140). Κατά συνέπεια, η ρύθμιση άρθρου 1 εγείρει ζήτημα εναρμόνισής του με το Σύνταγμα και από αυτή την πλευρά.

III. Παρατηρήσεις επί των άρθρων

1. Επί του άρθρου 1 παρ. 4

Η φράση «όσοι απολύονται κατ' εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 1 και 2 αν υποπέσουν, μέσα σε πέντε έτη από την αποφυλάκισή τους, σε νέα από δόλο αξιόποινη πράξη (...)» θα ήταν σκόπιμο, για λόγους ακρίβειας, να συμπληρωθεί και να αναδιατυπωθεί ως εξής: «όσοι απολύονται κατ' εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 1 και 2, αν υποπέσουν, μέσα σε πέντε έτη από την αποφυλάκισή τους, σε νέα από δόλο τελούμενη αξιόποινη πράξη».

2. Επί των άρθρων 1 παρ. 3 και 2 παρ. 3

Το άρθρο 1 παρ. 3 του υπό ψήφιση Νσχ προβλέπει ότι εξαιρούνται από τις ρυθμίσεις της απόλυσης, υπό τον όρο της ανάκλησης, όσοι έχουν καταδικασθεί για παράβαση των νόμων 1608/1950 (επιβαρυντικές περιστάσεις για τους καταχραστές του Δημοσίου), 1882/1990 (μη καταβολή χρεών προς το Δημόσιο), 2523/1997 (φορολογικά εγκλήματα), και των άρθρων 87 παρ. 5 και 88 του ν. 3386/2005 (μεταφορά λαθρομεταναστών), 187 (εγκληματική οργάνωση), 187 Α (τρομοκρατικές πράξεις), 235 (παθητική δωροδοκία), 236 (ενεργητική δωροδοκία), 237 (δωροδοκία δικαστή), 256 (απιστία στην υπηρεσία), 258(υπεξαίρεση στην υπηρεσία), 299 (ανθρωποκτονία), 322 (αρπαγή), 323 Α (εμπορία ανθρώπων), 324 (αρπαγή ανηλίκων), 336 (βιασμός), 339 παρ. 1 α' και β' (αποπλάνηση παιδιών), 342 (κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια), 348 Α (πορνογραφία ανηλίκων), 349 (μαστροπεία), 351 (σωματεμπορία), 351 Α (ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής), 390 (απιστία), και 380 παρ.1 β και 2 (ληστεία) ΠΚ. Στο δε άρθρο 2 παρ. 3 εξαιρούνται της υφ' όρον παραγραφής ποινές που έχουν επιβληθεί με αποφάσεις που αφορούν παραβάσεις των άρθρων των άρθρων 235 (παθητική δωροδοκία), 236 (ενεργητική δωροδοκία), 237 (δωροδοκία δικαστή), 256 (απιστία στην υπηρεσία), 258 (υπεξαίρεση στην υπηρεσία), 259 (παράβαση καθήκοντος) και 390 (απιστία) ΠΚ. Σημειώτέον ότι, αν και στο άρθρο 1 παρ. 3 και στο άρθρο 2 παρ. 3 απαριθμούνται υπηρεσιακά εγκλήματα, στο άρθρο 2 παρ. 3 αναφέρεται επιπλέον το άρθρο 259 ΠΚ, το οποίο, ίσως εκ παραδρομής, δεν αναφέρεται στο άρθρο 1 παρ. 3.

3. Επί του άρθρου 4

Στο άρθρο 4 του υπό ψήφιση Νσχ ορίζεται ότι παραγράφεται το αξιόποινο των πταισμάτων και των πλημμελημάτων κατά των οποίων απειλείται ποινή φυλάκισης μέχρι ένα έτος ή χρηματική ποινή ή και οι δυο ποινές –πλην των παραβάσεων των άρθρων 358 ΠΚ, των ν. 690/1945 και άρθρου 28 ν. 3996/2011 και των ν. 703/77 και 3959/2011– αν αυτά έχουν τελεσθεί μέχρι 31.12.2011, υπό τον όρο ότι ο υπαίτιος δεν θα τελέσει μέσα σε ένα έτος από τη δημοσίευση του νόμου νέο από δόλο έγκλημα και δεν θα καταδικασθεί οποτεδήποτε σε ποινή στερητική της ελευθερίας άνω των έξι μηνών. Ανάλογη ρύθμιση περιείχε και ο ν. 3346/2005 (άρθρο 31), και έχει τεθεί το ζήτημα αν τέτοιες ρυθμίσεις που οδηγούν σε εξάλειψη του αξιοποίνου, χωρίς να συντρέχουν οι όροι των άρθρων 111 επ. ΠΚ, συνιστούν ειδική παραγραφή ή αμνηστία, η οποία όμως μπορεί να χορηγηθεί μόνο υπό τους όρους του άρθρου 47 παρ. 3, 4 του Συντάγματος. Επ' αυτού του θέματος η νομολογία έχει κρίνει ότι ανάλογες ρυθμίσεις καθιερώνουν ειδική παραγραφή και είναι ως εκ τούτου σύμφωνες με το Σύνταγμα (ΑΠ 672/82, ΠοινΧρον 1982, σελ. 308, ΣτρΘεσ 378/2005, ΠοινΧρον ΝΕ, σελ. 1089). Στην ίδια επιχειρηματολογία κινείται και μια ισχυρά υποστηριζόμενη άποψη στην θεωρία, συμφώνως προς την οποία, η ειδική παραγραφή των εγκλημάτων γίνεται δεκτή ως επι-

πλέον λόγος εξάλειψης του αξιοποιήσιμου, αν και δεν προβλέπεται σε κάποιο κανόνα δικαίου, και έχει ως νομική βάση την αναγνώριση από το Σύνταγμα της αρμοδιότητας στη Βουλή να αποφασίζει για όλα τα θέματα που έχουν σχέση με τη θεμελίωση του αξιοποιήσιμου και την άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής (Μ. Καιάφα - Γκμπάντι, Δίκαιο ποινικών κυρώσεων Αθήνα 2008, σελ. 286 επ., Λ. Μαργαρίτης, σε Λ. Μαργαρίτη – Ν. Παρακευόπουλου, Ποινολογία, σελ. 289, Α. Μάνεσης – Ι. Μανωλεδάκης, Η υπό όρους παραγραφή εγκλημάτων είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα, σε Ι. Μανωλεδάκης, Μελέτες για εμβάθυνση στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο, Αθήνα - Θεσ/νίκη 2000, σελ. 299 επ.). Κατ' άλλη όμως άποψη, εφόσον δεν μεταβάλλεται ο χρόνος παραγραφής των σχετικών εγκλημάτων, πρόκειται περί συγκυριακής και άσχετης με την πάροδο του χρόνου εξάλειψης του αξιοποιήσιμου, που δεν έχει σχέση με την παραγραφή, στην πραγματικότητα δε, αποτελεί αμνηστία (Ν. Ανδρουλάκης, Αμνηστία, κρυπτοαμνηστία, «ειδική παραγραφή» και «αντεγκληματική πολιτική», ΠοινΧρον ΛΒ, σελ. 577 επ., του ίδιου Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος ΙΙΙ Αθήνα 2008 σελ. 97, βλ. σχετικώς και τη μειοψηφία στην ΑΠ 11/2001 ΠοινΧρον ΝΑ', σελ. 792).

Αθήνα, 30.1.2012

Η Εισηγήτρια
Αθανασία Διονυσοπούλου
Επιστημονική Συνεργάτις

Ο προϊστάμενος του Β' Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Στέφανος Κουτσομπίνας
Επ. Καθηγητής της Νομικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Θράκης

Ο προϊστάμενος της Α' Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αντώνης Παντελής
Καθηγητής της Νομικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Αθηνών

Το Μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Χρίστος Χ. Μυλωνόπουλος
(για τις Γενικές παρατηρήσεις επί των άρθρων 1, 2 και 4 υπό στοιχ. ΙΙ)
Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών